

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра клінічної фармації, фармакотерапії та медичної стандартизації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор з науково-педагогічної
роботи Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького
член. кор. НАМН, проф. Гжегоцький М.Р.

« _____ » _____ 2015 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ
З КЛІНІЧНОЇ ФАРМАКОЛОГІЇ**

Спеціальність 7.12020102 «Клінічна фармація»
Факультет Фармацевтичний, курс 4

Обговорено та ухвалено на засіданні
кафедри клінічної фармації,
фармакотерапії та медичної
стандартизації
Протокол № 1 від 31.08.2015 р.
Завідувач кафедри
проф. Зіменковський А.Б.

Затверджено
профільною методичною комісією
з профільних фармацевтичних
дисциплін
Протокол № 3 від 31.08.2015 р.
Голова профільної методичної комісії
проф. Громовик Б.П.

Робочу програму виробничої практики з клінічної фармакології для студентів 4 курсу фармацевтичного факультету ЛНМУ імені Данила Галицького за спеціальністю 7. 12020102 «Клінічна фармація» опрацювали:

доктор медичних наук,
кандидат фармацевтичних наук,
кандидат фармацевтичних наук,
кандидат фармацевтичних наук,
кандидат фармацевтичних наук,
кандидат фармацевтичних наук,

проф. А.Б. ЗІМЕНКОВСЬКИЙ
доц. О.І. ЛОПАТИНСЬКА
доц. Т.Б. РИВАК
ас. О.Ю. ГОРОДНИЧА
ас. Ю.С. НАСТЮХА
ас. О.Б. БОРЕЦЬКА
ас. М.М. ЗАЯЦЬ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до чинної вітчизняної нормативно-правової бази коло професійних обов'язків клінічного провізора досить широке. До основних напрямків діяльності належать: експертний, клініко-фармакологічний, формулярний, фармако- та клініко-економічний, клінічний, навчально-дидактичний та інформаційний. Виконання клінічним провізором професійних обов'язків за цими напрямками потребує не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й практичних навичок, зокрема з клінічної фармакології.

Таким чином, для підготовки клінічних провізорів до майбутньої професійної діяльності, програма виробничої практики з клінічної фармакології для студентів 4 курсу передбачає узагальнення та закріплення набутих знань із цієї дисципліни.

Виробнича практика з клінічної фармакології:

- а) базується на вивченні студентами медичної біології, паразитології та генетики; анатомії людини та основ гістології; фізіології; патологічної фізіології з основами патологічної анатомії; мікробіології, вірусології та імунології; гігієни з основами епідеміології; основ клінічної медицини; загальної фармакокінетики; лабораторної та функціональної діагностики; клінічної біохімії; фармакології; клінічної фармакології та інтегрується з цими дисциплінами;
- б) формує практичні навички моніторингу безпеки та ефективності лікарських засобів (ЛЗ), виявлення, попередження та усунення лікопов'язаних проблем;
- в) закладає основи застосування набутих знань та вмінь з клінічної фармакології в майбутній професійній діяльності.

Структура виробничої практики з клінічної фармакології

Назва практики	Кількість тижнів	Всього кредитів / годин	Вид контролю
Виробнича практика з клінічної фармакології	2	3 кредити / 108 год.	Диференційований залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета виробничої практики з клінічної фармакології: закріплення знань та практичних навичок із клінічної фармакології, необхідних клінічному провізору для виконання професійних обов'язків.

Для досягнення мети практики студенти скеровуються на два тижні у заклади охорони здоров'я (ЗОЗ) стаціонарного типу.

Головні завдання виробничої практики з клінічної фармакології:

- застосування набутих знань з клінічної фармакології у практичній діяльності;
- набуття навичок здійснення моніторингу безпеки та ефективності ЛЗ;
- набуття навичок виявлення, вирішення та попередження реальних та потенційних ліко-пов'язаних проблем;
- застосування на практиці знань щодо класифікації ЛЗ відповідно до фармакотерапевтичних груп при роботі з опрацювання та перегляду локального формуляру.

За підсумками проходження практики студент повинен

знати:

- основні положення фармаконагляду;
- методологію проведення моніторингу безпеки та ефективності ЛЗ;
- сучасний асортимент і класифікацію ЛЗ;
- типи ліко-пов'язаних проблем;
- класифікацію побічних реакцій ЛЗ;
- порядок інформування про випадки побічних реакцій ЛЗ;
- класифікацію лікових взаємодій;
- принципи попередження небажаних наслідків лікових взаємодій;
- основні положення проведення клінічних випробувань ЛЗ;
- принципи фармакотерапевтичного моніторингу;
- принципи організації роботи клінічного провізора в умовах ЗОЗ стаціонарного типу;
- правила охорони праці та техніки безпеки;

вміти:

- обирати достовірні джерела інформації про ЛЗ;
- здійснювати моніторинг безпеки та ефективності ЛЗ;
- виявляти ліко-пов'язані проблеми;
- вирішувати та попереджувати ліко-пов'язані проблеми;
- інформувати про випадки побічних реакцій ЛЗ методом спонтанних повідомлень;
- застосовувати знання з класифікації ЛЗ при опрацюванні та перегляді локального формуляру;
- виконувати правила охорони праці та техніки безпеки.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Виробнича практика з клінічної фармакології полягає у закріпленні знань та практичних навичок із клінічної фармакології, необхідних клінічному провізору для виконання професійних обов'язків.

Тематичний план виробничої практики з клінічної фармакології

№з/п	Зміст виконаної роботи	Кількість днів (годин)
1.	Ознайомлення з роботою відділення ЗОЗ стаціонарного типу та веденням медичної документації.	0,5 (3)
2.	Систематизація інформації, наведеної у листках лікарських призначень.	1 (6)
3.	Проведення моніторингу безпеки та ефективності фармакотерапії за листками лікарських призначень. Виявлення побічних реакцій ЛЗ.	2 (12)
4.	Ідентифікація потенційних лікових взаємодій у листках лікарських призначень. Оцінка можливих наслідків одночасного застосування кількох ЛЗ.	2 (12)
5.	Формування елементів фармацевтичної опіки, скерованої на пацієнта, лікаря та середній медичний персонал.	2 (12)
6.	Опрацювання формулярного переліку ліків, необхідних для надання медичної допомоги пацієнтам із діагнозами, зазначеними у аналізованих листках лікарських призначень за фармакотерапевтичними групами. Підсумковий контроль.	2,5 (13+2)
Всього		10 (60)

Загальна частина практики включає:

- набуття навичок здійснення моніторингу безпеки та ефективності ЛЗ у ЗОЗ стаціонарного типу;
- набуття навичок виявлення ліко-пов'язаних проблем;
- набуття навичок вирішення та попередження ліко-пов'язаних проблем;
- засвоєння принципів збору медикаментозного анамнезу, реанамнезу;
- засвоєння принципів індивідуального підходу до кожного пацієнта з урахуванням вікового критерію, важкості захворювання, особливих станів;
- набуття навичок інформування про випадки побічних реакцій ЛЗ методом спонтанних повідомлень;
- засвоєння принципів участі клінічного провізора у проведенні клінічних випробувань ЛЗ;
- засвоєння принципів проведення фармакотерапевтичного моніторингу;
- набуття навичок укладання локального формуляру ЛЗ за фармакотерапевтичними групами ліків.

Спеціальна частина виробничої практики з клінічної фармакології

включає:

індивідуальне завдання, що складається із 3 частин:

- 1) проведення моніторингу безпеки та ефективності лікарських засобів за реальними листками лікарських призначень;
- 2) заповнення карти-повідомлення (форма №137/о) про реальну (маніфестну) або потенційну прогнозовану побічну реакцію ЛЗ із аналізованого листка лікарських призначень;
- 3) опрацювання формулярного переліку ліків, необхідних для надання медичної допомоги пацієнтам із діагнозами, зазначеними у листках лікарських призначень за фармакотерапевтичними групами.

Безпосередній керівник від бази практики (ЗОЗ стаціонарного типу) перевіряє практичні навички та уміння студента згідно з зазначеним нижче переліком та оцінює проведену студентом роботу відповідно до ранжованої шкали балів – від 0 до 6 балів.

Критерії оцінювання практичних навичок студента:

- «6 балів» – завдання повністю виконане;
- «4,8 бали» – завдання виконане з помилкою, яку студент зміг виправити самостійно;
- «3,6 бали» – завдання виконане з помилкою, яку студент не зміг виправити (помилку виправив керівник практики);
- «0 балів» – завдання не виконане.

№ з/п	Назва уміння, практичної навички	Оцінка у балах			
1.	Вміння користуватися Державним реєстром ЛЗ України	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
2.	Вміння користуватися Державним формуляром ЛЗ	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
3.	Здійснення експертизи фармакотерапевтичних призначень відповідно до особливостей застосування ЛЗ	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
4.	Виявлення потенційних взаємодій між ліками у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
5.	Оцінка можливих наслідків потенційних взаємодій між ЛЗ у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
6.	Визначення коректності дозування ЛЗ у листках лікарських призначень з урахуванням віку пацієнта, основної та супутньої патології	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів
7.	Визначення відповідності тривалості застосування ЛЗ у	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів

	листках лікарських призначень вимогам належної клінічної практики	
8.	Визначення коректності шляху введення ліків у листках лікарських призначень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
9.	Виявлення випадків застосування ЛЗ у листках лікарських призначень, незважаючи на наявність протипоказань	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
10.	Виявлення випадків не призначення ЛЗ за наявності чітких показань у листках лікарських призначень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
11.	Встановлення раціональності застосування ЛЗ у листках лікарських призначень з огляду на діяльність формулярної системи	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
12.	Встановлення відповідності показань та доцільності призначення ліків у листках лікарських призначень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
13.	Встановлення випадків одночасного застосування ЛЗ, що належать до 1 фармакотерапевтичної групи ліків або містять аналогічну діючу речовину у листках лікарських призначень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
14.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на пацієнта	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
15.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на лікаря	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
16.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на середній медичний персонал	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
17.	Вміння формулювати висновок щодо раціональності фармакотерапії за результатами аналізу листків лікарських призначень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
18.	Оцінка та аналіз випадків виникнення побічних реакцій ЛЗ	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
19.	Інформування про випадки виникнення побічних реакцій ЛЗ методом спонтанних повідомлень	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів
20.	Укладання локального	☐ 0 балів ☐ 3,6 бали ☐ 4,8 бали ☐ 6 балів

формуляру ліків за фармакотерапевтичними групами ЛЗ із врахуванням вимог чинної нормативно-правової бази	
--	--

За виконання практичних навичок, які перевіряються безпосереднім керівником від бази практики (ЗОЗ стаціонарного типу), студент може отримати від 72 до 120 балів.

Мінімальна кількість балів для допуску студента до підсумкового контролю – 72 бали.

4. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Виконання практичних навичок щоденно перевіряє безпосередній керівник практики від бази, візує їх виконання у щоденнику практики студента та оцінює відповідно до ранжованої шкали (див. пункт 3 Програми «Зміст практики»). Керівник практики від Університету систематично здійснює контроль ведення щоденників студентами.

Оцінка за практику складається з суми балів за виконання студентом практичних навичок, які перевіряються безпосереднім керівником від бази практики (мінімум – 72 бали, максимум – 120 балів) та балів за підсумковий контроль, що виставляються при проведенні диференційованого заліку (мінімум – 50 балів, максимум – 80 балів).

Бали з дисципліни незалежно конвертуються як в шкалу ECTS, так і в 4 бальну. Бали студентів ранжуються за шкалою ECTS наступним чином:

Оцінка ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% студентів
B	Наступні 25% студентів
C	Наступні 30% студентів
D	Наступні 25% студентів
E	Останні 10%

Бали з виробничої практики з клінічної фармакології для студентів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4 бальну шкалу за абсолютними критеріями:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-х бальною шкалою
170-200	5
140-169	4
139-122	3
<122	2

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ (ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ЗАЛІК)

1. Організаційно-методичні засади створення та діяльності клініко-фармацевтичної служби у ЗОЗ України. Функціональні обов'язки клінічного провізора.
2. Сучасний асортимент і класифікація ЛЗ.
3. Принципи підвищення ефективності та безпеки застосування ліків.
4. Фактори, які впливають на клінічну ефективність ЛЗ.
5. Критерії ефективності ЛЗ. Групи критеріїв ефективності.
6. Клініко-фармакологічна характеристика різних шляхів введення ЛЗ.
7. Основні фармакокінетичні параметри, їх практичне значення. Захворювання внутрішніх органів, які можуть істотно вплинути на показники фармакокінетики.
8. Біодоступність ЛЗ. Клінічне значення біодоступності. Фактори, які впливають на значення біодоступності.
9. Біоеквівалентні ЛЗ. Категорії ліків, для яких здійснюється вивчення біоеквівалентності.
10. Біоеквівалентність. Клінічні методи визначення біоеквівалентності. Терапевтична нееквівалентність ліків, її причини.
11. Вплив ЛЗ на клініко-лабораторні показники та результати функціональних проб. Можливі механізми впливу та шляхи його профілактики.
12. Анатомо-фізіологічні особливості організму людини в різні вікові періоди (немовлята, діти, підлітки, особи літнього та похилого віку), які впливають на фармакокінетику та фармакодинаміку ЛЗ.
13. Анатомо-фізіологічні особливості організму жінки в період вагітності, які впливають на фармакокінетику та фармакодинаміку ЛЗ.
14. Особливості застосування ЛЗ у вагітних і жінок в період лактації. Алгоритм вибору оптимального засобу, лікової форми та шляху введення.
15. Ліко-пов'язані проблеми у професійній діяльності клінічного провізора.
16. Основні положення фармаконагляду.
17. Моніторинг безпеки та ефективності ЛЗ. Фактори, які зумовлюють необхідність проведення моніторингу безпеки та ефективності ЛЗ.
18. Професійна діяльність клінічного провізора з виявлення побічних реакцій ЛЗ та інформування про них методом спонтанних повідомлень.
19. Типи побічних реакцій і ускладнень фармакотерапії.
20. Медикаментозний анамнез. Значення збору медикаментозного анамнезу для раціонального застосування ЛЗ.
21. Алгоритм збору медикаментозного анамнезу, реанамнезу.
22. Порядок інформування про випадки побічних реакцій ЛЗ.
23. Клініко-фармакологічні підходи до фармакотерапії лікової хвороби.
24. Дерматологічні прояви нераціонального застосування ЛЗ, принципи фармакотерапії.

25. Лікові взаємодії, їх види. Клінічне значення взаємодії ліків. Принципи попередження небажаних наслідків взаємодії ЛЗ-ЛЗ.
26. Клініко-фармацевтичні аспекти взаємодії ліків із їжею. Шляхи профілактики негативних проявів.
27. Клініко-фармакологічні аспекти застосування алкоголю в медицині та особливості його взаємодії із ЛЗ інших фармакотерапевтичних груп.
28. Основні положення проведення клінічних випробувань ЛЗ.
29. Етапи клінічних випробувань ЛЗ, мета та завдання кожного з етапів.
30. Принципи фармакотерапевтичного моніторингу.
31. Укладення формулярного переліку ліків відповідно до фармакотерапевтичних груп ЛЗ із врахуванням вимог чинної нормативно-правової бази.
32. Клінічна фармакологія антиангінальних ЛЗ групи нітратів, β -адреноблокаторів, антагоністів кальцію, інгібіторів АПФ, діуретиків, серцевих глікозидів.
33. Клінічна фармакологія антикоагулянтів і антиагрегантів, гіполіпідемічних ЛЗ, ангіопротекторів, ліпотропних ліків.
34. Клінічна фармакологія стероїдних та нестероїдних протизапальних ЛЗ.
35. Клінічна фармакологія базисних протизапальних ЛЗ, у тому числі ліків, що пригнічують проліферацію сполучної тканини.
36. Клініко-фармакологічна характеристика імунодепресантів, їх роль у клінічній практиці.
37. Особливості застосування імунодепресантів для лікування імунозапальних захворювань нирок.
38. Клінічна фармакологія антацидів, блокаторів H_2 -рецепторів гістаміну та селективних M_1 -блокаторів, інгібіторів протонної помпи, поліферментних ліків, гепатопротекторів.
39. Клінічна фармакологія антигістамінних ЛЗ, топічних протиалергійних ліків.
40. Клінічна фармакологія ЛЗ, що впливають на бронхіальну прохідність: бронходилататори, стабілізатори мембран опасистих клітин.
41. Клінічна фармакологія ЛЗ, що впливають на бронхіальну прохідність: антагоністи лейкотрієнових рецепторів, інгаляційні глюкокортикоїди, антигістамінні.
42. Клінічна фармакологія ЛЗ, що впливають на бронхіальну прохідність, протикашльові, відхаркувальні та муколітичні ЛЗ.
43. Клінічна фармакологія антибактерійних ЛЗ.
44. Клінічна фармакологія основних ЛЗ, що використовуються для лікування онкологічних захворювань: алкілюючі засоби, антиметаболіти, протипухлинні антибіотики, протипухлинні ЛЗ рослинного походження, різні синтетичні ЛЗ, що володіють протипухлинною активністю, ферментні засоби, гормональні засоби та їх антагоністи.
45. Клініко-фармацевтичні аспекти використання ЛЗ у хірургічній практиці: місцево-анестезуючі засоби, наркотичні анальгетики, міорелаксанти,

- аналептики, протишокові рідини.
46. Клініко-фармакологічна характеристика ЛЗ, що використовуються для профілактики ускладнень вагітності.
 47. Принципи використання ЛЗ при ранніх токсикозах. Оцінка їх ефективності та безпеки.
 48. Принципи використання ЛЗ при пізніх токсикозах. Оцінка їх ефективності та безпеки.
 49. Принципи використання ЛЗ під час пологів; ЛЗ, що стимулюють пологову діяльність.
 50. Медикаментозні засоби контрацепції, принципи їх використання, оцінка ефективності та безпеки.
 51. Принципи використання ЛЗ при функціональних гінекологічних розладах.
 52. Засоби замісної гормонотерапії у гінекології, принципи їх використання, оцінка ефективності та безпеки.
 53. Лікові отруєння: (барбітуратами, антигістамінними засобами, серцевими глікозидами, бензодіазепінами, наркотичними анальгетиками тощо), при самолікуванні, випадковому прийманні, в результаті помилки медичного персоналу тощо. Їх профілактика. Невідкладна допомога.
 54. Принципи використання вітамінів у клінічній практиці. Класифікація вітамінів, їх біохімічна, фізіологічна та клініко-фармакологічна роль.
 55. Принципи забезпечення організму поживними речовинами при їх масивних втратах. Ентеральне та парентеральне живлення, показання та протипоказання.
 56. ЛЗ, що використовуються для парентерального живлення. Методологічні підходи до вибору ліків, їх складу та доз.

6. ЗРАЗОК ЩОДЕННИКА ПРАКТИКИ, МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Щоденник з виробничої практики з клінічної фармакології є офіційним документом, який відображає щоденну роботу студента, її характер та обсяг.

У щоденнику студенти наводять результати індивідуального завдання, що складається з 3 частин.

Перша частина індивідуального завдання – проведення моніторингу безпеки та ефективності ЛЗ за 2 реальними листками лікарських призначень, доступ до яких студент отримує у відділенні ЗОЗ стаціонарного типу.

У щоденнику практики студент наводить результати експертизи фармакотерапевтичних призначень за критеріями відповідності показань, протипоказань, особливостей застосування та взаємодії лікарських засобів, що відповідає порядку дій клінічного провізора лікувального закладу при проведенні моніторингу безпеки та ефективності фармакотерапії (відповідно до Наказу МОЗ України №531 від 24.07.2009 р.).

Передусім проводиться систематизація ЛЗ, наведених у листку лікарських призначень, за шляхом введення (зразок див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати оцінки листка лікарських призначень щодо дозування ЛЗ, тривалості фармакотерапії, шляху введення ліків та доцільності їх призначення

№ з/п	Торгова назва ЛЗ*	Фармакотерапевтична група ЛЗ (за АТС-класифікацією)**	Міжнародна непатентована назва ЛЗ**	Дозування ЛЗ*	Належне дозування ЛЗ**	Тривалість ФТ*	Належна тривалість ФТ**	Клініко-фармацевтична оцінка листка лікарських призначень					
								Правильність дозування ЛЗ***	Коректність тривалості ФТ***	Коректність шляху введення ЛЗ***	Коментар***	Доцільність призначення ЛЗ***	Наявність ЛЗ у Державному формулярі ЛЗ****
Пероральне застосування ЛЗ*													
1.													
2. і т.д.													
В/в краплинне застосування*													
..													
..													
В/в струменеве введення тощо*													
..													
..													

Примітки: * - дані з листка лікарських призначень;
 ** - відповідно до даних Державного реєстру ЛЗ України;
 *** - результат клініко-фармацевтичної оцінки листка лікарських призначень, проведеної студентом;
 **** - відповідно до даних чинного Державного формуляра ЛЗ.

Це дозволить оцінити правильність вибору шляху введення ЛЗ для конкретного пацієнта, а також наявність випадків одночасного застосування ЛЗ у кількох лікових формах (наприклад, розчин для ін'єкцій та таблетки). Після цього студент ідентифікує торгові найменування ліків. Для кожного ЛЗ вказує міжнародну непатентовану назву, фармакотерапевтичну групу, дозування, тривалість приймання ЛЗ та оцінює доцільність його призначення (доцільно призначений ЛЗ маркується позначкою «+», недоцільно призначений позначкою «-»). Якщо випадок контроверсійний – ставиться «?»). За допомогою позначок «+» та «-» зазначається наявність або відсутність ЛЗ у чинному Державному формулярі ЛЗ. Згодом у табл. 1 наводяться результати клініко-фармацевтичної оцінки призначень щодо коректності:

- дозування (правильність дозування ЛЗ відповідно до принципів належної практики призначень ліків);
- шляху введення ЛЗ (адекватно обраний шлях введення із врахуванням стану хворого, його віку та фізико-хімічних властивостей ЛЗ);
- тривалості застосування ЛЗ.

При виявленні зауважень щодо дозування, шляху введення, тривалості застосування ЛЗ та доцільності призначення ліків у таблиці 1 наводиться коментар.

Також студент проводить аналіз випадків призначення ЛЗ, незважаючи на протипоказання, а також навпаки, випадків не призначення ЛЗ за наявності чітких показань (наприклад, пацієнт, який застосовує петлевий діуретик не приймає калій-вмісні ЛЗ).

Використовуючи інформацію, наведену у рубриці інструкцій для медичного застосування ЛЗ «Взаємодія з іншими ліками» та «Несумісність» студент ідентифікує поєднання типу ЛЗ-ЛЗ, між якими можливі взаємодії (зразок див. табл. 2); оцінює потенційний наслідок сумісного застосування кількох ЛЗ, коротко описує характер взаємодії – посилення, послаблення ефекту, несумісність ЛЗ тощо. У таблицю 2 заносить інформацію щодо доцільності взаємодії: якщо взаємодія корисна (доцільна) студент робить позначку «+», некорисна (недоцільна) «-», небезпечна (недопустима) «!».

Таблиця 2

Систематизація виявлених потенційних лікових взаємодій у листку лікарських призначень

Торгова назва		Міжнародна непатентована назва		Коментар щодо можливого результату взаємодії***	Оцінка взаємодії***
ЛЗ №1*	ЛЗ №2*	ЛЗ №1**	ЛЗ №2**		

Примітки: * - дані з листка лікарських призначень;
 ** - відповідно до даних Державного реєстру ЛЗ України;

*** - результат клініко-фармацевтичної оцінки листка лікарських призначень, проведеної студентом.

За результатами аналізу листка лікарських призначень студент формулює остаточний висновок щодо раціональності фармакотерапії та надає елементи фармацевтичної опіки, спрямовані на пацієнта, лікаря та середній медичний персонал для підвищення якості та безпеки медикаментозного лікування.

Друга частина індивідуального завдання – заповнення картиповідомлення (форма №137/о) про реальну (маніфестну) або потенційну прогнозовану побічну реакцію ЛЗ із аналізованого листка лікарських призначень (зразок див. рис. 1).

КАРТА-ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОБІЧНУ РЕАКЦІЮ (ПР) та/або відсутність ефективності (ВЕ) лікарського засобу (ЛЗ) при його медичному застосуванні	МЕДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ Форма № 137/о
---	--

I. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

1. Ініціали пацієнта	2.Номер історії хвороби/ амбулаторної карти	3. Дата народження			4. Стать	5. Наслідок ПР/ВЕ	
		день	місяць	рік		☐ видужання ☐ видужує ☐ без змін ☐ невідомо ☐ видужання з наслідками	☐ смерть не від ПР ☐ смерть, можливо від ПР ☐ смерть в результаті ПР
6.Початок ПР/ВЕ (дата, час) /___/___/___/, ___/___/		7.Закінчення ПР (дата, час) /___/___/___/, ___/___/			9. Категорія ПР/ВЕ		
8. Опис ПР/Зазначення ВЕ ЛЗ (включно з даними лабораторно - інструментальних досліджень, які стосуються ПР)					☐ смерть пацієнта /___/___/___/ ☐ загроза життю ☐ госпіталізація амбулаторного пацієнта ☐ подовження термінів госпіталізації ☐ тривала непрацездатність, інвалідність ☐ вроджені вади розвитку ☐ інша важлива медична оцінка ☐ нічого з вищезазначеного		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПІДОЗРЮВАНИЙ ЛЗ (ПЛЗ), ВИРОБНИКА ПЛЗ

10. ПЛЗ (торгове найменування, лікарська форма)	11. Виробник, країна				12. Номер серії
13. Показання для призначення (по можливості зазначити шифр по МКХ-10)	14. Разова доза	15.Кратність приймання	16. Спосіб уведення	17. Початок терапії ПЛЗ	18. Закінчення терапії ПЛЗ
				/___/___/___ ___/	/___/___/___ ___/

III. ІНФОРМАЦІЯ ПРО СУПУТНІ ЛЗ (за виключенням препаратів, які застосовувалися для корекції наслідків ПР)

19. Супутні ЛЗ (торгове найменування, лікарська форма, виробник)	20. Показання (по можливості по МКХ-10)	21. Разова доза	22.Кратність приймання	23.Спосіб уведення	24.Початок терапії	25.Закінч. терапії
26. Інша важлива інформація (діагнози, алергія, вагітність із зазначенням тривалості тощо)						

IV. ЗАСОБИ КОРЕКЦІЇ ПР

☐ Відміна ПЛЗ Чи супроводжувалась відміна ПЛЗ зникненням ПР? ☐ так ☐ ні
☐ Повторне призначення ПЛЗ Чи відмічено поновлення ПР після повторного призначення ПЛЗ? ☐ так ☐ ні
☐ Зміна дозового режиму ПЛЗ (зниження/підвищення, <i>вказати, на скільки</i>): Чи відмічено поновлення ПР/ВЕ після зміни дозового режиму ПЛЗ? ☐ так ☐ ні
☐ Корекцію ПР/ВЕ не проводили ☐ Медикаментозна терапія ПР/ВЕ (<i>вказати ЛЗ, дозовий режим, тривалість призначення</i>):

V. ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИЙ ЗВ'ЯЗОК МІЖ КЛІНІЧНИМИ ПРОЯВАМИ ПР ТА ПЛЗ

☐ визначений	☐ імовірний	☐ можливий	☐ сумнівний	☐ визначений	☐ не підлягає класифікації
-------------------------------------	------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	-------------------------------------	---

VI. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПОВІДОМНИКА

27. ПІБ повідомника, тел/факс, email	28. Повідомлення надає ☐ лікар ☐ провізор ☐ фармацевт ☐ медсестра ☐ фельдшер ☐ акушер ☐ заявник	29. Назва та місцезнаходження закладу охорони здоров'я або заявника
33. Тип повідомлення ☐ первинне ☐ наступне ☐ заключне	34. Дата заповнення	

Рис. 1. Карта-повідомлення про побічну реакцію та/або відсутність ефективності ЛЗ при його медичному застосуванні

Третя частина індивідуального завдання полягає в опрацюванні формулярного переліку за фармакотерапевтичними групами ліків, необхідних для надання медичної допомоги пацієнтам із діагнозами, зазначеними у аналізованих листках лікарських призначень (зразок див. табл. 3).

Локальний формуляр ЛЗ для надання медичної допомоги пацієнтам із діагнозами, зазначеними у аналізованих листках лікарських призначень

Фармако-терапевтична група	Міжнародна непатентована назва ЛЗ	АТС-код	Торгові назви ЛЗ	Виробник ЛЗ	Форма випуску/сила дії

У кінці щоденника наводиться таблиця, що містить перелік виконаних практичних навичок, а також бали, які виставляє **безпосередній керівник практики від бази (ЗОЗ стаціонарного типу)**.

№ з/п	Перелік практичних навичок	Бали				Підпис безпосереднього керівника практики від бази практики
		☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
1.	Вміння користуватися Державним реєстром ЛЗ України	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
2.	Вміння користуватися Державним формуляром ЛЗ	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
3.	Здійснення експертизи фармакотерапевтичних призначень відповідно до особливостей застосування ЛЗ	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
4.	Виявлення потенційних взаємодій між ліками у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
5.	Оцінка можливих наслідків потенційних взаємодій між ЛЗ у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
6.	Визначення коректності дозування ЛЗ у листках лікарських призначень з урахуванням віку пацієнта, основної та супутньої патології	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	

7.	Визначення відповідності тривалості застосування ЛЗ у листках лікарських призначень вимогам належної клінічної практики	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
8.	Визначення коректності шляху введення ліків у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
9.	Виявлення випадків застосування ЛЗ у листках лікарських призначень, незважаючи на наявність протипоказань	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
10.	Виявлення випадків не призначення ЛЗ за наявності чітких показань у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
11.	Встановлення раціональності застосування ЛЗ у листках лікарських призначень з огляду на діяльність формулярної системи	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
12.	Встановлення відповідності показань та доцільності призначення ліків у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
13.	Встановлення випадків одночасного застосування ЛЗ, що належать до 1 фармакотерапевтичної групи ліків або містять аналогічну діючу речовину у листках лікарських призначень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
14.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на пацієнта	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
15.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на лікаря	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
16.	Надання фармацевтичної опіки, скерованої на середній медичний персонал	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
17.	Вміння формулювати висновок щодо раціональності фармакотерапії за результатами аналізу	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	

	листків лікарських призначень					
18.	Оцінка та аналіз випадків виникнення побічних реакцій ЛЗ	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
19.	Інформування про випадки виникнення побічних реакцій ЛЗ методом спонтанних повідомлень	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
20.	Укладання локального формуляру ліків за фармакотерапевтичними групами ЛЗ із врахуванням вимог чинної нормативно- правової бази	☐ 0 балів	☐ 3,6 бали	☐ 4,8 бали	☐ 6 балів	
	Сума балів за засвоєння практичних навичок					
	Підсумковий контроль практичних навичок					Підпис керівника практики від Університету

Оцінка за деференційований залік	Бали	Оцінка	Підпис керівника практики від Університету

Методичне забезпечення проходження виробничої практики з клінічної фармакології включає:

1. Методичні вказівки до виконання завдань.
2. Критерії оцінювання.
3. Державні формуляри лікарських засобів України (1,2,3,4,5,6,7 видань).
4. Інформаційно-довідкові видання щодо застосування лікарських засобів.
5. On-line доступ до інтернет-ресурсів, міжнародних баз даних, інформаційних матеріалів.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Аткинсон А.Дж. Принципы клинической фармакологии. Перевод с англ. / под ред. Сухих Г.Т. М.: Изд. «Практическая медицина», 2013. – 530 с.
2. Державний формуляр лікарських засобів. Випуск 7. – К.: Моріон. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_
3. Зборовский А.Б., Тюренков И.Н., Белоусов Ю.Б. Неблагоприятные побочные эффекты лекарственных средств. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2008. – 656 с.
4. Клиническая фармакология и фармакотерапия в реальной врачебной практике. Мастер-класс: учебник / В.И. Петров. – М.: ГЭОТАР-Медиа,

2011. – 880 с.
5. Клиническая фармакология: учебник / под ред. О.Я. Бабака, А.Н. Беловола, И.С. Чекмана. – Киев : ВСИ «Медицина», 2012. – 728 с.
 6. Клиническая фармация (фармацевтическая опека) : учеб. для студентов высших мед. (фарм.)учеб. заведений / И.А. Зупанец, В.П. Черных, Т.С. Сахарова, С.Б. Попов и др. – Харьков : НФаУ : Золотые страницы, 2012. – 776 с.
 7. Клінічна фармакологія: підруч. для студ. внз: в 2 т. / С.В. Нальотов, І.А. Зупанець, Т.Д. Бахтеева та ін.; за ред. І.А. Зупанця, С.В. Нальотова, О.П. Вікторова. – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2007. – Т. 1. – 348 с.
 8. Клінічна фармакологія: підруч. для студ. внз: в 2 т. / С.В. Нальотов, І.А. Зупанець, Т.Д. Бахтеева та ін.; за ред. І.А. Зупанця, С.В. Нальотова, О.П. Вікторова. – Х.: Вид-во НФаУ: Золоті сторінки, 2007. – Т. 2. – 312 с.
 9. Клінічна фармакологія: Підручник / О.М. Біловол, О.Ф. Возіанов, І.К.Латогуз та ін. / За ред. О.М. Біловола, І.К. Латогуза і А.Я. Циганенка.: У 2 т. – К.: Здоров'я, 2005. – Т. 1. – 608 с.
 10. Клінічна фармакологія: Підручник / О.М. Біловол, О.Ф. Возіанов, І.К. Латогуз та ін. / За ред. О.М. Біловола, І.К. Латогуза і А.Я. Циганенка.: У 2 т. –К.: Здоров'я, 2005. – Т. 2. – 684 с.
 11. Клінічна фармація (фармацевтична опіка) : підруч. для студ. вищ. мед. (фармац.) навч. закл. / І.А. Зупанець, В.П. Черних, Т.С. Сахарова та ін.; за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця. – Х.: НФаУ : Золоті сторінки, 2011. – 704 с.
 12. Клінічна фармація: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця, І.Г. Купновицької. – Х.: НФаУ : Золоті сторінки, 2013. – 912 с.
 13. Кукес В.Г., Стародубцев А.К. Клиническая фармакология и фармакотерапия: учеб. / под ред. В.Г. Кукеса, А.К. Стародубцева – 2-е изд. испр. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2006. – 640 с.
 14. Невідкладна медична допомога / За ред. Ф.С. Глумчера, В.Ф. Москаленка. – К.: Медицина, 2006. – 632 с.
 15. Осложнения фармакотерапии. Неблагополучные побочные реакции лекарственных средств. / Под ред. Д.В.Рейхарта. – М.:Литтерра, 2007. – 98 с.
 16. Основи клінічної медицини: симптоми та синдроми в практичній фармації: навч. посіб. / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик та ін.; за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця. – Х.: Золоті сторінки, 2010. – 92 с.
 17. Основи внутрішньої медицини : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т.1 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 640 с.
 18. Основи внутрішньої медицини [Текст] : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів. Т. 2 / В.Г. Передерій, С.М. Ткач. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 784 с.

19. Передерий В.Г. Основы внутренней медицины. Т. 1. Заболевания органов дыхания. Заболевания органов пищеварения. Заболевания системы крови и кроветворных органов. Заболевания эндокринной системы : [учебник] / В. Г. Передерий, С. М. Ткач. – Винница : Нова Книга. – 2009. – 784 с. : ил.
20. Передерий В.Г., Ткач С.М. Основы внутренней медицины. Т. 2. / Учебник для студентов высших медицинских заведений. – К., 2009. – 976 с.
21. Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування. Наказ МОЗ України від 27.12.2006 № 898 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0073-07>
22. Про затвердження Порядку проведення моніторингу безпеки та ефективності лікарських засобів у стаціонарах закладів охорони здоров'я. Наказ МОЗ України від 24.07.2009 № 531 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20090724_531.html
23. Рациональная фармакотерапия. Справочник терапевта: рук. для практикуючих врачей: Л.И. Дворецкий, П.Р. Абакарова, Н.С. Алексеева и др. – М.: Литтерра, 2007. – 976 с.
24. Регеда М.С., Кресюн В.Й., Федорів Я.М. Клінічна алергологія. – Вид. четверте, доп. І перер. – Львів: Сполом, 2004. – 210 с.
25. Середюк Н.М. Внутрішня медицина і терапія. – К.: Медицина, 2007. – 686 с.
26. Уніфікована методика оцінки фармакотерапії за листками лікарських призначень. Методичні рекомендації МОЗ України / Зіменковський А.Б., Морозов А.М., Степаненко А.В. та ін. – К., 2011. – 38 с.
27. Фармакотерапія: підручник для студентів фарм. факультетів / Під ред. О.В. Крайдашенка, І.Г. Купновицької, І.М. Кліща, В.Г. Лизогуба. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 644 с.
28. Фармацевтическая опека: атлас / И.А.Зупанец, В.П. Черных, С.Б. Попов и др.; под ред. И.А. Зупанца, В.П. Черных. 2-е изд. Перераб. – Киев: Фармацевт Практик, 2007. – 146 с.
29. Фармацевтическая опека: курс лекций для провизоров и семейных врачей / И.А. Зупанец, В.П. Черных, С.Б. Попов и др.; под ред. В.П. Черных, И.А. Зупанца. – Харьков: Фармитэк, 2006. – 536 с.

Додаткова:

30. Катцунг Б.Г. Базисная и клиническая фармакология: В 2 т. Том 1. Пер. с англ. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: СПб.: Издательство Бином, Издательство «Диалект», 2007. – 648 с. Том 2. – М.: СПб.: Издательство Бином, Издательство «Диалект», 2008. – 672 с.
31. Клінічна фармакологія: Підручник / за ред. О.Я. Бабака, О.М. Біловола, І.С. Чекмана. – К.: Медицина, 2008. – 656 с.

32. Опека пациента в практике врача и провизора. Руководство по применению лекарственных средств: пособие / под ред. И.А. Зупанца, В.П. Черных. – К.: Украинский медицинский вестник, 2011. – 480 с.
33. Організаційно-методичні засади створення та діяльності клініко-фармацевтичної служби у закладах охорони здоров'я України. Методичні рекомендації МОЗ України / А.Б., Морозов А.М., Парій В.Д. та ін. – К., 2012. – 39 с.
34. ОТС™: ответственное самолечение / Под ред. И.А. Зупанца, И.С. Чекмана. – 6-е изд., перераб. и доп. – Киев : Фармацевт Практик, 2010. – 208 с.
35. Циммерман Я.С. Клиническая гастроэнтерология: избранные разделы. – М.: ГЭОТАР- Медиа, 2009. – 416 с.
36. Goodman& Gilman's. The Pharmacological Basis of THERAPEUTICS / Laurence L. Brunton, Jons S. Lazo, Keith L. Parker. – New York : McGraw-Hill Medical, 2006. – 2021 p.
37. Harrison's Principle of Internal Medicine. – 17th ed. / editors, Anthony S. Fauci et al. – McGraw-Hill Professional. – 2008. – 1263 p.
38. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th Revision, Version for 2007 [Електронний ресурс] / WHO; 2007 / Режим доступу: <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online/>
39. Rational use of medicines: progress in implementing the WHO medicines strategy Report by the Secretariat, EB118/6, 11 May 2006, [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB118/B118_6-en.pdf/
40. Shaw C (2003). How can hospital performance be measured and monitored? Copenhagen, WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network report; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/document/e82975.pdf>, accessed 14/09/2009).
41. Textbook of Therapeutics: Drug and Disease Management – 8th ed. / Eds Richard A. Helms. – Williams & Wilkins, 2006. – 2780 p.

8. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ПРАКТИКУ

Звіт про проходження виробничої практики з клінічної фармакології оформляється записами в кінці щоденника або на окремих аркушах паперу. У звіті перелічуються усі види робіт, з якими студент ознайомився та які виконував протягом практики.

Звіт підписується студентом і розглядається керівником практики від Університету разом із щоденником та характеристикою діяльності студента при складанні підсумкового контролю.

9. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Підведення підсумків виробничої практики з клінічної фармакології проводиться при наявності:

1. належно **оформленого щоденника**, який підписують безпосередній і загальний керівники від бази практики (ЗОЗ стаціонарного типу);
2. **звіту про практику** (підписується студентом);
3. **характеристики діяльності студента** під час практики, підписаної безпосереднім і загальним керівником від бази практики (ЗОЗ стаціонарного типу).

Оцінювання засвоєння студентом практичних навичок та вмінь здійснюється з використанням критеріїв, наведених у пункті 3 Програми – «Зміст практики», вказаних також у щоденнику студента.

Оцінка за практику складається: з суми балів за виконання студентом практичних навичок та балів за підсумковий контроль.

До підсумкового контролю з виробничої практики з клінічної фармакології допускаються студенти, які отримали за виконання практичних навичок не менше 72 балів, представили звіт за практику та позитивну характеристику. Підсумковий контроль студенти складають в останній день практики у присутності комісії, до складу якої входять керівники практики від Університету і, за можливості, від бази.

Форма проведення підсумкового контролю повинна бути стандартизована і включати контроль теоретичної і практичної підготовки у формі тестового колоквиуму (40 тестових питань, кожне з яких оцінюється у 2 бали).

Оцінка за практику заноситься керівником від Університету до залікової книжки студента і заліково-екзаменаційної відомості. Впродовж трьох днів після закінчення практики керівник від Університету подає відомість до відповідного деканату, звіт про проведення практики – до відділу практики Університету.

Оцінка за практику враховується при розгляді питань про призначення стипендії нарівні з оцінками за іспити та інші диференційовані заліки.

Студенти, які не виконали програму практики без поважних причин, отримали незадовільну оцінку і не ліквідували академічну заборгованість до початку наступного семестру, відраховуються з Університету.

Підсумки практики щорічно заслуховуються і обговорюються відповідними кафедрами, профільними методичними комісіями, Вченими радами факультетів та Університету.